

In memoriam

MILAN KRUHEK (1940. - 2022.)

Dana 2. srpnja 2022. preminuo je istaknuti povjesničar i arheolog dr. Milan Kruhek, nekadašnji ravnatelj i dugogodišnji djelatnik Hrvatskog instituta za povijest te jedan od vodećih poznavatelja hrvatske srednjovjekovne i ranonovovjekovne povijesti. Iako se u svojim radovima relativno rijetko direktno bavio područjem Slavonije, Srijema i Baranje, svojim znanstvenim rezultatima, a i svojom ukupnom djelatnošću, utjecao je i na razvoj povijesnih istraživanja ovoga područja.

Dr. sc. Milan Kruhek rođen je u Zamlaču kraj Varaždina 28. prosinca 1940. godine. Nakon što je 1959. završio klasičnu dominikansku gimnaziju u Bolu, studirao je na Rimokatoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu i na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, na kojem je polazio studij arheologije i klasične filologije, te je na oba fakulteta diplomirao 1968. godine. Na Filozofskom fakultetu u Zadru pohađao je poslijediplomski studij Pomoćnih povijesnih znanosti te magistrirao obranivši 1983. magistarski rad pod naslovom *Fortifikacijska arhitektura Banije s osobitim osvrtom na razdoblje njene obrambene uloge u XVI. i XVII. stoljeću*. Doktorirao je 1990. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu doktorskim radom pod naslovom *Obrambena arhitektura Hrvatske i Slavonske Vojne krajine u 16. stoljeću*.

Karijeru je započeo 1969. kao kustos asistent u Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu. Potom je od 1971. bio zaposlen u Povijesnom

muzeju Hrvatske u Zagrebu. Godine 1973. postaje kustos, 1978. viši kustos, a 1986. muzejski savjetnik. U vrijeme dok je radio u Povijesnom muzeju Hrvatske vodio je ondje numizmatičku zbirku i zbirku kamenih spomenika.

Od 1991. do umirovljenja 2010. bio je djelatnik Instituta za suvremenu povijest, odnosno Hrvatskoga instituta za povijest (od 1996.). Zvanje znanstvenog suradnika postigao je 1991., višeg znanstvenog suradnika 1998., znanstvenog savjetnika 2002., a znanstvenog savjetnika u trajnom zvanju 2006. godine. Jedan je od osnivača Odjela za srednjovjekovnu povijest Hrvatskog instituta za povijest i njegov prvi voditelj, a bio je i voditelj znanstvenih projekata *Utvrdde i krajiška obrana - 17. i 18. st.* (1996.-2002.) i *Hrvatski plemićki rodovi, njihovi posjedi i utvrđeni radovi* (2002.-2006.) te znanstvenog programa *Spomenička i socijalna topografija hrvatskoga srednjovjekovlja* (od 2007. do umirovljenja) financiranih od Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta RH. Niz godina bio je zamjenik ravnatelja Instituta, a potom i ravnatelj od 2003. do 2007. godine. U počasno zvanje zaslužnog znanstvenika izabran je 2012. godine.

U svom znanstvenom radu Milan Kruhek bavio se razdobljem kasnog srednjeg i ranog novog vijeka, odnosno razdobljem obilježenim ratovima protiv Osmanlija. Pritom je veliku pažnju poklanjao i ostacima materijalne kulture, napose fortifikacijskoj arhitekturi Vojne krajine, u prvom redu karlovačkoga Pokuplja u ranom novovjekovlju. Kao rezultat bavljenja ovom problematikom nastale su i njegove najznačajnije monografije *Graditeljska baština karlovačkog Pokuplja* (Karlovac, 1993.), *Karlovac: utvrde, granice i ljudi* (Karlovac, 1995.) i *Krajiške utvrde i obrana hrvatskog kraljevstva tijekom 16. stoljeća* (Zagreb, 1995.). Osim ovih monografija istraživanju fortifikacija posvetio je i niz studija od kojih ovdje možemo spomenuti tek nekoliko, poput radova "Stari đurđevački grad u sistemu granične obrane od 16. do 19. stoljeća", "Tvrdava u Koprivnici – povijesni i tipološki razvoj", "Fortifikacijska arhitektura Vojne krajine na području današnje općine Glina" i "Utvrdde Banske krajine od Karlovca do Siska".

Značajan doprinos Milan Kruhek dao je i istraživanjima povijesne topografije te problematike razgraničenja prema krajevima pod osmanskom vlašću. Treba spomenuti da je bio i jedan od priređivača prvih triju svezaka izdanja *Hrvatska na tajnim zemljovidima 18. i 19. stoljeća* (Zagreb, 1999.-2000.). Istražujući ratove s Osmanlijama, bavio se i njihovim posljedicama te je pisao o migracijama. Tako je, primjerice, zajedno s Ferencom Grandićem bio autor dvojezične monografije o Stinjakima u Gradišću, naselju koje su utemeljili doseljenici iz Steničnjaka, a 1986. objavio je rad "Die Grenzstreitigkeiten zwischen Erhard von Polhaim und Franz von Batthyány und die Gründung eines neuen 'Dörfli mit Crabathen' auf den deutschen Bergen". Važno je napomenuti da je zbivanja u našim predjelima promatrao u širem habsburško-osmanskome kontekstu.

Vrijedan doprinos Kruhek je dao i na području istraživanja povijesti plemstva, pri čemu je najveću pažnju poklonio Zrinskim i Frankopanima te

ulozi plemstva u obrani od Osmanlija, a svoje je rezultate objavljivao u radovima kao što su "Obiteljske veze knezova Zrinskih i Frankopana" i "Velika pobjeda Petra Zrinskog nad Turcima kod Jurjevih stijena nedaleko Otočca".

Obrađivao je i teme vezane uz sakralnu arhitekturu, npr. samostan Sv. Petra u Slatskoj, a i općenito povijest crkvenih redova, pri čemu neizostavno treba spomenuti njegov rad "Povijesno topografski pregled pavlinskih samostana u Hrvatskoj".

Treba istaknuti i Kruhekove preglede povijesti pojedinih gradova ili područja, čime je dao i vrijedan prilog poznavanju lokalne povijesti. Posebno mjesto pritom je u njegovim radovima zauzimao Karlovac, koji mu je bio dom niz godina. Osim u prije spomenutoj knjizi *Karlovac: utvrde, granice i ljudi*, o njemu je pisao u nekoliko kulturno-povijesnih vodiča, a suautor je i monografije *Župa svetog Franje Ksaverskog, Karlovac – Švarča* (Karlovac, 2004.) te autor više od 50 natuknica i urednik *Karlovačkog leksikona* (Zagreb, 2008.). No, pojedine studije posvetio je i povijesti Moslavine, Pounja, Ivanić-Grada, Plaškog, Kostajnice i Modruša.

Veliku važnost za njega su uvijek imala terenska istraživanja te je propešačio velike dijelove Hrvatske, obilazeći ostatke života prošlih stoljeća sakrivene u njihovim šumama. Sudjelovao je i u brojnim arheološkim iskopanjima (Bribirska glavica, Kninsko polje, Kaštelansko polje, Udbina, Brinje, Pazarište, Tuščak, Zrin, Cetingrad, Steilfried i dr.), a neka je i vodio (Garićgrad, Ozalj, Petrova gora). Treba istaknuti da su terenska istraživanja koja je provodio uvijek bila povezana i s njegovim trajnim nastojanjima oko očuvanja lokalne kulturno-povijesne materijalne baštine Gorskoga kotara, Like i Krbave.

Za vrijeme dok je radio u Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika i Povijesnom muzeju Hrvatske, ali i kasnije, dao je svoj doprinos i razvoju muzeologije. Autor je više kataloga, primjerice kataloga *Hrvatski knezovi Zrinski i Frankopani*, koji je priredio u suautorstvu s M. Pandžićem (Zagreb, 1971.), *Srednjovjekovni Garić-grad nekada i danas* (Zagreb, 1973), koji je izradio u suautorstvu s Ivanom Maroevićem, *Gorski kotar nekad i danas* (Zagreb, 1974), *Stari gradovi između Une, Save i Kupe* (Zagreb: Povijesni muzej Hrvatske, 1976). i kataloga *Povijesne granice Hrvatskoga Kraljevstva 1606. – 1791.* (Zagreb, 2004.). Za vrijeme dok je radio u Povijesnom muzeju Hrvatske objavio je i niz predavanja, među kojima i predavanja *Posjedi i gradovi Zrinskih i Frankopana u XVII. stoljeću* (Zagreb: Povijesni muzej Hrvatske, 1971), *Garićgrad u prošlosti i sadašnjosti* (Zagreb: Povijesni muzej Hrvatske, 1973), *Povijesni opis Krbavskog polja u vrijeme Krbavske bitke* (Zagreb: Povijesni muzej Hrvatske, 1974) i *Pregled i tipologija feudalne i krajiške arhitekture na području između Kupe i Korane* (Zagreb: Povijesni muzej Hrvatske, 1977). Osim nave-

denim aktivnostima te nizom stručnih radova, na području muzeologije dao je i doprinos kao član Muzejskoga savjeta Hrvatske.

Uredio je, bilo sam bilo u suradnji s drugim kolegama, i više zbornika, poput zbornika *Sisačka bitka 1593.* (Zagreb – Sisak, 1994.; suurednik), *Hrvatsko-mađarski odnosi 1102. – 1918.* (Zagreb, 2004.) i *Hereditas rerum Croaticarum ad honorem Mirko Valentić* (Zagreb, 2003.). Ujedno je bio član uredništva više znanstvenih časopisa. Spomenimo da je bio i član uredničkog vijeća časopisa *Scrinia Slavonica*.

Uvijek je bio spreman prenositi svoja znanja drugima. S jednakom predanošću činio je to kao nastavnik na Sveučilištu u Zagrebu i Veleučilištu u Karlovcu i kao mentor mladim znanstvenicima na Hrvatskom institutu za povijest. Držao je i mnogobrojna javna predavanja u Hrvatskoj i inozemstvu (Austrija, Njemačka, Mađarska, Poljska, Litva, Slovenija), a rezultate znanstvenih istraživanja popularizirao je sudjelujući u raznim lokalnim i nacionalnim radijskim i televizijskim emisijama. Bio je autor više kulturno-povijesnih vodiča, od kojih možemo spomenuti one posvećene franjevačkom samostanu i crkvi Presvetog Trojstva u Karlovcu (2000.), starom gradu Dubovcu (2000.), Novigradu na Dobri (2003.), Petrovoj gori (2005.), Gvozdanskom (2007.) i Drežnik Gradu (2009.).

Iako je na prvom mjestu volio istraživački rad i bio mu uistinu predan, uvijek je bio angažiran u javnom i društvenom životu. Osim u strukovnim udrugama, Hrvatskom muzejskom društvu, čiji je bio i tajnik, i Hrvatskom nacionalnom odboru za povijesne znanosti, bio je i član družbe “Braća hrvatskog zmaja” i Matice hrvatske. Nalazimo ga i među osnivačima Centra za istraživanje i ekspedicionizam “Braća Seljan” u Karlovcu te je niz godina bio član njegova Upravnoga odbora. Bio je i član Gradskog poglavarstva grada Karlovca u dva izborna mandata. Za svoj doprinos primio je više različitih javnih i društvenih priznanja i nagrada, među kojima se ističe Odlikovanje Predsjednika Republike Hrvatske s likom Ruđera Boškovića za znanstveni rad (1995.) i Nagrada grada Karlovca za javni i kulturni rad, koju je primio zbog svog trajnog nastojanja oko boljeg poznavanja karlovačke prošlosti i očuvanja njegove graditeljske baštine (1998.).

Ipak, kao što sam već spomenula, najviše je volio istraživački rad, što nam potvrđuje i to što je i nakon umirovljenja nastavio s istraživanjima, o čemu svjedoči i knjiga *Knezovi Modruški Bernardin i Krsto Frankopan: mačem i govorom za Hrvatsku*, koju je objavio 2016. godine.

Milan Kruhek svojim je znanstvenim rezultatima, napose svojim nezaobilaznim doprinosom poznavanju sistema obrane hrvatskih povijesnih zemalja za osmanske ugroze, kao i topografije Gorskog kotara, Like, Krbave i Banovine, te kao voditelj više znanstvenih projekata i ravnatelj Hrvatskog

instituta za povijest, zadužio hrvatsku historiografiju. Ne može se zaboraviti ni Kruhekovo djelovanje na polju popularizacije znanosti ni njegova nastojanja oko očuvanja kulturne baštine. No, meni će u uspomeni ostati prvenstveno njegova ljubav prema istraživanju srednjovjekovlja, našim starim tvrdim gradovima i povijesti, radost koju je osjećao kada bi, u vrijeme dok je bio ravnatelj Hrvatskog instituta za povijest, uspio uhvatiti vremena za rad na vrelima ili obilazak terena, a i spremnost da dijeli svoja znanja i iskustvo s mlađim kolegama.

Marija Karbić